

SPRAWOZDANIE Z DEBATY WOKÓŁ KSIĄŻKI
PROF. HANSA-JÜRGENA BÖMELBURGA
PT. *LODZ – GESCHICHTE EINER MULTIKULTURELLEN
INDUSTRIESTADT IM 20. JAHRHUNDERT*,
ŁÓDŹ, 1 GRUDNIA 2022 R.

SUMMARY

The report on the debate around the book by prof. Hans-Jürgen Bömelburg, *Lodz – Geschichte einer multikulturellen Industriestadt im 20. Jahrhundert*, Lodz, December 1, 2022

Lodz is a city that in the 19th century became a phenomenon almost on a European scale looking through the prism of the speed and scale of development. From a small agricultural town in less than a century, it grew into a large industrial city with a multicultural character. In 2023, Lodz will celebrate the 600th anniversary of the granting of city rights, hence a number of initiatives to commemorate the event. A monograph authored by Prof. Hans-Jürgen Bömelburg of Justus Liebig University in Giessen is part of this anniversary. On December 1, 2022, the Institute of History at the University of Lodz hosted a debate on this book, which provided an opportunity to confront the Polish and German perceptions of the history of “Polish Manchester.”

KEYWORDS: debate, Lodz, monograph, 20th century

STRESZCZENIE

Łódź to miasto, które w XIX w. stało się fenomenem wręcz na skalę europejską, patrząc przez pryzmat tempa i skali rozwoju. Z niewielkiego rolniczego miasteczka w przeciągu niespełna wieku powstało wielkie przemysłowe miasto o wielokulturowym charakterze. W 2023 r. Łódź będzie obchodziła jubileusz 600-lecia nadania praw miejskich, stąd też pojawiło się szereg inicjatyw upamiętnienia wydarzenia. Monografia autorstwa prof. Hansa-Jürgena Bömelburga z Uniwersytetu im. Justusa Liebiga w Giessen wpisuje się w ten jubileusz. W dniu 1 grudnia 2022 r. w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego odbyła się debata nad tą książką, która dała możliwość konfrontacji polskiego i niemieckiego sposobu postrzegania dziejów „polskiego Manchesteru”.

SŁOWA KLUCZOWE: debata, Łódź, monografia, XX w.

Centrum Jerzego Giedroycia przy Uniwersytecie Łódzkim wspólnie z Wydziałem Filologicznym i Instytutem Historii tejże uczelni oraz Instytutem Herdera i partnerskim Uniwersytetem im. Justusa Liebiga w Gies-sen zorganizowało warsztaty w ramach projektu: „New Cities, New Orders? The Problem of Security in East Central European Cities”. Odbyły się one w dniach 2–3 grudnia 2022 r. w sali Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ.

Jednocześnie w powiązaniu z projektem, w przeddzień warsztatów, 1 grudnia 2022 r. o godzinie 18.00 w Instytucie Historii UŁ odbyło się spotkanie promocyjne wokół książki prof. Hansa-Jürgena Bömelburga pt. *Lodz – Geschichte einer multikulturellen Industriestadt im 20. Jahrhundert* (Łódź – Historia wielokulturowego miasta przemysłowego w XX wieku). Monografia została wydana przez Wydawnictwo Brill Schönningh, Paderborn 2022. Spotkanie autorskie moderował dr Andrzej Czyżewski (UŁ), a wprowadzenie do dyskusji przygotowali prof. dr hab. Jarosław Kita, kierownik Katedry Historii Polski XIX w. i redaktor naczelny pięciotomowej monografii historycznej Łodzi oraz dr hab. Krzysztof Lesiakowski, prof. UŁ, kierownik Katedry Historii Polski i Świata po 1945 r. W spotkaniu uczestniczyli nie tylko referenci-uczestnicy warsztatów, ale także zaproszeni goście, reprezentujący kilka dyscyplin naukowych.

Spotkanie otworzył dr A. Czyżewski, który przedstawił autora monografii oraz panelistów. Przybliżył sylwetkę prof. H.-J. Bömelburga, który jest profesorem historii Europy Wschodniej (Professur für Geschichte Osteuropas) Uniwersytetu im. Justusa Liebiga w Giessen (JLU). Jest on od wielu lat związany w swej pracy naukowej z Polską. W latach 1994–2003 był pracownikiem (w tym kilka lat wicedyrektorem) Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie. Właśnie wówczas nawiązał pierwsze kontakty z Uniwersytetem Łódzkim, które trwają do dziś. Jego partnerami są zarówno germaniści, jak i historycy. Pod jego kierunkiem został zrealizowany m.in. projekt *Die Region Lodz 1933/35–1945: Nationale Radikalisierung und ethnische Segregation*. Kolejny projekt zainicjowany przez prof. H.-J. Bömelburga i Institut für Osteuropäische Geschichte, realizowany wspólnie z Centrum Badań Żydowskich UŁ, poświęcony jest przeprowadzanej przez władze niemieckie w okresie II wojny światowej w Łodzi i Kraju Warty akcji uśmiercania chorych – T4 (*Vergessene Opfer der NS-Krankenmorde. NSVernichtung im Reichsgau Wartherland mit Schwerpunkt auf der Region Lodz*). Autor monografii obecnie pełni ze strony niemieckiej funkcję pełnomocnika do spraw współpracy między UŁ a JLU.

Jako kolejny głos zabrał prof. H.-J. Bömelburg, przybliżając główne tezy i wnioski napisanej monografii, która wpisuje się w jakimś sensie w obchody 200-lecia Łodzi przemysłowej i 600-lecia nadania temu ośrodkowi praw miejskich. Ta obszerna monografia (ss. 502) podzielona została na 16 rozdziałów o układzie

chronologiczno-problemowym. Pierwszy rozdział zatytułowany *Warum Lodz? (Dlaczego Łódź?)* właściwie stanowi wstęp do książki, w którym autor uzasadnia, dlaczego podjął się napisania tej monografii oraz przybliżył cele, jakie sobie założył. Prof. H.-J. Bömelburg w swoim zagajeniu odniósł się jeszcze do stanu badań nad wielokulturową Łodzią i wyraził podziękowanie dla osób, które udzieliły mu wsparcia przy zbieraniu materiałów do monografii i dzieliły się uwagami merytorycznymi na etapie pisania poszczególnych rozdziałów książki.

Po wystąpieniu autora monografii głos zabrali paneliści, kolejno prof. J. Kita i prof. K. Lesiakowski. Podkreślali z jednej strony istotną rolę, jaką ta publikacja może odegrać w Niemczech w aspekcie popularyzacji historii Łodzi, miasta będącego niewątpliwie ewenementem w XIX stuleciu w skali Europy, patrząc poprzez pryzmat tempa i skali jego rozwoju. W pierwszej połowie XX w. miasto nadal odbierane było jako ośrodek wielokulturowy. Dopiero wydarzenia II wojny światowej sprawiły, że dwie z żyjących tutaj nacji, współtwórców miasta – Niemcy i Żydzi – z różnych przyczyn przestali w nim zamieszkiwać. Miasto po 1945 r., nadal z dominującą rolą przemysłu włókienniczego, stało się jednokulturowe. Sytuacja ta zmienia się jednak w ostatnich dekadach. Paneliści również podzielili się z autorem monografii i uczestnikami spotkania swoimi spostrzeżeniami i uwagami dotyczącymi książki napisanej przez prof. H.-J. Bömelburga. Podjęli także polemikę z niektórymi ustaleniami zawartymi w monografii. Następnie pytania do autora i panelistów kierowali uczestnicy spotkania. Doszło do ożywionej dyskusji i sporów. Promocję podsumował moderator debaty dr A. Czyżewski. Poinformował przy okazji, że monografia tłumaczona jest obecnie na język polski i ta wersja powinna ukazać się w 2023 r.

Dyskusja była bardzo rzeczowa i mogła poszerzyć w niejednej kwestii wiedzę słuchaczy na temat historii Łodzi oraz poświęconej jej historiografii. Za szczególnie cenne doświadczenie należy uznać możliwość konfrontacji polskiego i niemieckiego sposobu postrzegania dziejów „polskiego Manchesteru”.

Jarosław Kita

Uniwersytet Łódzki • University of Lodz

<https://orcid.org/0000-0002-8374-2848>

NOTKA O AUTORZE (ABOUT THE AUTHOR)

Prof. dr hab. Jarosław Kita – kierownik Katedry Historii Polski XIX wieku w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Członek Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk oraz Prezydium Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Zainteresowania naukowe: historia społeczna i gospodarcza XIX i XX w., dzieje społeczeństwa polskiego na tle porównawczym ze społeczeństwami Europy Środkowo-Wschodniej, historia ziemiaństwa polskiego, europejska kultura uzdrowiskowa XIX–XXI w., dzieje wojskowości polskiej w dobie zaborów, historia nauki w XIX–XXI w., przeszłość łódzkiego środowiska naukowego, dzieje miast regionu Polski centralnej.

e-mail: jaroslaw.kita@uni.lodz.pl